

.....

Ka minu ema poolt vanaisa ja vanaema lugu on huvitav. Mõlemad olid väga usklikust perekonnast. Vanaisa õppis noorena Viinis laulu ja koorijuhtimist, tal oli väga ilus tenor, ja lõpetanud Viinis muusikakooli, sai ta töökoha Riiga, poistekooli lauluõpetajaks ja koorijuhiks.

Ta käis tihti abiks ka Riia sünaogogis, mille ülemkantor võttis ta meelsasti vastu. Ülemkantori tütrest Estherist sai tema tulevane naine. Nad abiellusid Riias. Neile sündis kaks tütart: 1912. aastal minu ema Anna ja 1914. aastal tema noorem õde Jemima.

Kui Tallinna sünaogogis vabanes ülemkantori koht, kutsuti sellele kohale minu vanaisa Jossel Gurevitsch. Peale kantori ja koorijuhiameti pidamist õpetas ta Tallinna Juudi Gümnaasiumis. Toimekasse perekonda võeti koduabiliseks tütarlaps Juuli Ala, kellest sai hiljem ka minu kasvataja, nii et oma kasvatusena olen ma saanud suuresti ka tema, mitte ainult oma ema käest.

Mu emapoolsest vanaisast kirjutab 1929. aasta 5. detsembri "Rahva-leht", et Tallinna juudi koguduse ülemkantor Gurevitsch oli üks andekamaid lüürikuid ja et tema loodud on, muuseas, ka juutide palve Eesti Vabariigi eest, mis kujutab endast tõelist pärlit juutide niigi juba kaunisõnaliste palvete seas.

Minu ema lõpetas 1931. aastal Tallinna konservatooriumi ja suundus samal aastal edasi õppima Berliini Kõrgemasse Muusikakooli. Samas täiendas ennast ka Tartust pärit klaverikunstnik Bruno Lukk. Seal ema ja Bruno tutvusid. Kuid 1933. aastal Saksamaal lõõmama lõõnud fašism ei lubanud emal kauemaks Saksamaale jääda. Lõppes aeg, kui sai käia paljudel kontsertidel, tutvuda suure muusikapealinna tegemistega. Juba kohtumised selliste muusika suurkujudega nagu Richard Strauss, Otto Klemperer ja palju, palju teisi oli kindlasti vägagi rikastav. Kuid Hitleri režiim oli vallanud kogu Saksamaa ja nii pöördus ema 1933. aastal Tallinna tagasi.

Peatselt abiellus ta minu isa Eduard Klas-Glassiga, kes oli õppinud vahepeal ka Praha Kõrgemas Tehnikakoolis ja käinud Eesti Vabariigi sõjaväes. Nende armastuse resultaadina sündisin 7. juunil 1939. aastal mina. Minu tädi, mu noorima onu Leopoldi naine Reeli, kes elas samas majas, kus isa ja ema, oli manitsenud minu ema kogu aeg, et ta mängiks klaverit vähem, sest oli kulunud mitu aastat, kuid lapsi ei olnud veel sündinud. Siis jättis mu ema vististi aastaks klaverimängu harjutamise vähemaks ja — siin ma nüüd olen.

Emma (paremal) koos õe Mimaga Tallinnas keskkooli lõpetamas

.....

Kuid meie korteris oli niivõrd palju muusikat, see helises hommikust õhtuni. Ma võisin rahulikult magada, kui klaverid mängisid, aga ärkasin üles siis, kui nad jäid vait, siis oli midagi korrast ära.

Meie korterinaaber Bruno Lukk ja ema harjutasid eraldi tubades.

Ema toas oli üks klaver, aga Bruno Luki toas oli kaks tiibklaverit, seal nad mängisid kokku. Ja nii ema kui ka Bruno juures käisid õpilased. Mina tegin õpilastele ust lahti ja käisin kuulamas, kuidas ema väga sisiseva ja nasaalse häälega kogu aeg kaasa laulis, üritades nende käsi õigesti paika panna. Bruno Luki toast kostsid märksa rägemed hääled. Seal kuuldusid karjatused ja löödi klaverikaant kinni.

Mul oli kõige rohkem kahju praegusest väga heast dirigendist Jüri Alperenist, kes tuli sinna tundi juba väikese poisina. Ta on väga andekas muusik ning väga pehmeloomuline ja heasoovlik. Aga Bruno röökis ta peale. Kogu aeg röökis ta eesti keeles, aga kui kostis venekeelne röögatus — *ja tebja ubju!* —, siis jooksis tädi Juuli teisest toast kohale, et mis nüüd juhtus, hakkab sündima vist kriminaalne akt.

Ema ja Bruno meetodilised lähenemised olid vägagi erinevad. Eks nad ka vaidlesid omavahel palju, kui nad kokku mängisid. Nad olid iseloomult väga erinevad, aga väga ausad, mis puudutas muusikat ennast. Ja see vaev, mida nad nägid, oli lihtsalt määratu, sest nad ei esinenud kunagi mitte ühelgi kontserdil nii, et nendel oleksid olnud noodid ees, nagu praegu paljudel muusikutel. Kahe klaveri muusika on ju ansambli muusika. Vaevalt on keegi näinud, et keelpillikvartett või puhkpillikvintett tuleks lavale, istuks ja mängiks terve õhtu oma repertuaari peast.

Aga ema ja Bruno, nemad mängisid kõiki kontserte peast. Kontserdi ettevalmistustöö kestis mitu-mitu kuud. Võib-olla seetõttu need teosed sedavõrd küpsesidki, need olid süvitsi läbielatud teosed. Paljud heliloojad pühendasid oma teosed nende klaveriduole, ka Eugen Kapp ja Lydia Auster. Kõik need heliloojad käisid ka meie majas vanade koolikaaslastena või sõpradena. Analüüsisiti nii muusikat kui üldse kontserdielu, mis tollal oli kõige tähtsamal kohal.

Vere ja piimaga olin ma seega muusika kaasa saanud. Tahad või ei taha — sa pidid muusikat kuulama, ja ma mõtlen, et sellel oli minule tõesti positiivne mõju.

.....

Minu kallis ema, kes oli Tallinna konservatooriumis õpetanud aastakümneid dotsendina, esitas paberid Moskvasse tollasesse kõrgemasse atesteerimiskomisjoni professoritiitli saamiseks. Soovitajateks olid emale Dmitri Šostakovitš ja Aram Hatšaturjan. Tugevamaks aga osutus Tallinnast saadetud negatiivne iseloomustus Vladimir Alumäelt.

.....

20. aprill 1999. Istun Hollandis, Hilversumis Muusikatsentris ja kuulan viiuldajate konkurssi ühele vabanevale kohale minu Hollandi Raadio sümfooniaorkestrisse. Pürgijaid on 25. Äkki ilmub uksele orkestri sekretär ja mulle otsa vaadates kutsub välja hoopiski orkestri direktori. Viiulimäng katkeb, saali täidab hauavaikus ja mul on tunne, et mu rinnakorvi ümbritseb külm terasvöö. Mu kallis ema on surnud Tallinnas Magdaleena haiglas kaks tundi tagasi. Torman hotelli, pakin ja lennujaama. Koju, koju, koju! Saan aru, et olen kaotanud kõige kallima, kes mul on! Oli? Olevik muutub minevikuks! Olin ligi kuuskümmend aastat otsinud isa, ja nüüd kaotanud ema!

Väiksena ja ka suurena olen unistanud paljudest asjadest, mida tahtsin saada. Need olid asjad, mida saab osta, vahetada, uuendada, värskendada — riided, autod, majad, pisiasjad, raha ja palju muud. Siia kategooriasse aga ei kuulu ema ja kodumaa. Need on mõisted, milledest loobumine tundub võimatu.

Läheme teele, kaugele teele, sinna, kus taevas on laskunud veele...

Istun leinamajas ema lahtise kirstu juures. Olen rahulik, sest tunnetan, et ema elurong on jõudnud lõppjaama. Oleme kahekesi. Tunnen sidet selle hingega, mis oli tema sees, seepärast olengi rahulik. Suur väärikus, eeskuju, takt, kultuur selles väikeses naisel, kes mind on ilmale

toonud, on see, millega olen saanud rikkaks hingeliselt.

Jaa, tunnistan — olen memmekas. Ema autoriteet on mulle olnud lummap. Kuigi vaidlesin Temaga palju, olid Tema seisukohad ja vaikse häälega öeldud nõuanded alati õiged.

Mõned aastad tagasi Los Angeleses olles sain hommikuse proovi ajal teate, et pean helistama Tallinna Pelgulinna Haigla operatsiooni-tuppa. Emal oli lõhkenud pimesool. Oli vaja minu nõusolekut operatsiooniks. Ema värisev ja vabandav hää teisel kontinendilt operatsioonilaualt tegi mu nõrgaks. Telefoni kõrval seisnud orkestridirektor märkas minu muutust, ja saanud teada, milles on asi, pakkus kontserdi ärajätmist, kuigi oli müüüdud kaheksateist tuhat piletit. Tallinnas oli öö, Los Angeleses hommik, ajavahe kümme tundi. Olin imestunud, sest uskusin ju nii Ameerika pealiskaudsusse. "See on vaid üks kontsert paljudest. Teil aga üks ja ainuke ema!"

*Päike vajus pärnapuule,
kaldus kaasikusse maha ...*

Hüvastijätt emaga kestis üle aasta. Lendasin tihti koju, et hoida Tema kätt, vaadata Tema tarkadesse silmadesse ja nutta. Mitte rääkida.

Vaikus on muusika, mis heliseb imeliselt.

*Su rüppe heidan unele,
mu püha Eestimaa ...*

Estonia kontserdisaalist klaverimuusika helide saatel Tema õpilaste esituses läks emakese viimane tee Rahumäe kalmistule oma ema ja isa kõrvale. Paari sammu kaugusel on minu onu Leopoldi haud. Hauaplaadilt loeb tema nime alt "in memoriam perekond Klas-Glass Herman, Stanislawa, Alfred, Eduard" — minu isapoolne pere, kes hävitati sõjas.

Viimane peatus. Fermaat. Paus. Igavik ...